

PRACE NAUKOWE

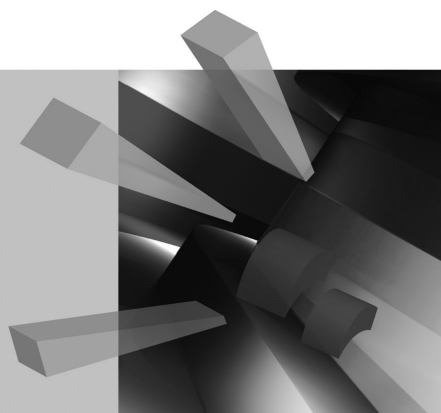
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

261

Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem

Redaktorzy naukowi

Tadeusz Dudycz

Grażyna Osbert-Pociecha

Bogumiła Brycz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Wojciech Dyduch, Aldona Frączkiewicz-Wronka, Tadeusz Juja,
Dorota Kuchta, Dagmara Lewicka, Monika Marcinkowska,
Elżbieta Mączyńska, Bronisław Micherda, Krystyna Poznańska,
Maria Sierpińska, Wanda Skoczylas, Henryk Sobolewski,
Agnieszka Sopińska, Waldemar Tarczyński, Grzegorz Urbanek,
Tomasz Wiśniewski, Mirosław Wypych, Dariusz Zarzecki

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska, Barbara Majewska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-238-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Agnieszka Bezat-Jarzębowska: Koncepcja pomiaru efektywności technicznej bazująca na zintegrowanym zastosowaniu metody SFA i metody DEA.....	11
Agnieszka Bieńkowska: Przejawy i uwarunkowania efektywności controlingu w przedsiębiorstwie.....	25
Marta Chudykowska: System pomiaru dokonań organizacji – przedmiot i narzędzie poprawy efektywności.....	38
Karolina Daszyńska-Żygadło, Jakub Marszałek: Analiza sektorowych uwarunkowań pojemności zadłużeniowej przedsiębiorstw – empiryczna weryfikacja modelu LKL.....	49
Magdalena Forfa: Opinie właścicieli gospodarstw rolnych dotyczące przydatności sprawozdania z przepływu pieniędzy.....	63
Józefa Monika Gryko, Marta Kluzek: Metodologiczne problemy pomiaru efektywności instrumentów wsparcia przedsiębiorstw.....	77
Jacek Jaworski: Charakter i dynamika zmian wybranych wyznaczników kondycji polskich małych przedsiębiorstw w warunkach kryzysu gospodarczego 2009–2010. Wyniki badań.....	89
Izabela Jonek-Kowalska: Racjonalizacja kosztów jako sposób poprawy efektywności działania w Spółce Restrukturyzacji Kopalń.....	103
Adam Kagan: Pomnażanie wartości właścicielskiej jako miara efektywności ekonomicznej funkcjonowania przedsiębiorstw rolnych.....	116
Tomasz Kijek: Pomiar efektywności kapitału innowacyjnego przedsiębiorstwa przy zastosowaniu metody DEA.....	132
Tomasz Kolakowski: Projekty turystycznego zagospodarowania obiektów dziedzictwa kulturowego na terenie województwa dolnośląskiego – efekty ekonomiczne i metody ich wyceny.....	141
Marzena Krawczyk: Gotowość inwestycyjna determinantą innowacyjności przedsiębiorstw – próba pomiaru.....	160
Iwa Kuchciak: Efektywność inwestowania w formie depozytów i inwestycji alternatywnych.....	173
Małgorzata Kwiedorowicz-Andrzejewska: Wybór formy opodatkowania a korzyści finansowe dla firm z sektora MSP.....	190
Grzegorz Łukasiewicz: Krytyczna analiza modeli pomiaru efektywności w zarządzaniu zasobami ludzkimi.....	202
Edyta Marcinkiewicz: Wpływ krótkiej sprzedaży na efektywność transakcyjną rynku kapitałowego w aspekcie płynności.....	218

Grzegorz Mikołajewicz: Luka wartości w kontekście sprawozdawczości przedsiębiorstwa	231
Anna Motylska-Kuźma: Rynkowe mierniki tworzenia wartości wybranych spółek notowanych na GPW – analiza krytyczna	245
Dariusz Nowak: Ocena i pomiar relacji w międzyorganizacyjnej kooperacji	263
Jarosław Nowicki: Dostosowanie metody skorygowanej wartości bieżącej do wyceny niegiełdowych przedsiębiorstw zarządzanych przez właścicieli	281
Mariusz Nyk: Efektywność wynagrodzeń w sektorze przedsiębiorstw	294
Radosław Pastusiak: Efektywność systemów transakcyjnych zbudowanych w oparciu o analizę techniczną w świetle badań w latach 1960–2004	307
Artur Paździór: Zastosowanie modelu CAPM w warunkach kryzysu	321
Joanna Pioch: Wybrane aspekty wykorzystania macierzy A. Damodarana do analizy decyzji dywidendowych na przykładzie firm sektora chemicznego WGPW za rok 2010	331
Edward Radośniński: Przekształcanie bilansu według Ustawy o rachunkowości do postaci sprawozdania z sytuacji finansowej według taksonomii MSR (<i>IFRS Taxonomy</i>)	343
Józef Rudnicki: Impact of stock splits on trading liquidity – evidence from the New York Stock Exchange	360
Angelika Sabuhoro: Analiza porównawcza logitowych modeli prognozowania zagrożenia finansowego przedsiębiorstw	371
Rafał Siedlecki: Teorie struktury kapitału a cykl życia przedsiębiorstwa	381
Wanda Skoczylas: Innowacje w raportowaniu wyników czynnikiem poprawy efektywności podejmowanych decyzji	390
Michał Soliwoda: Relacje majątkowo-kapitałowe, a rentowność i płynność finansowa spółdzielni mleczarskich	409
Artur Stefański: Zależność między wydatkami inwestycyjnymi a operacyjnymi przepływami pieniężnymi	424
Piotr Szymański: Jakie problemy napotykają eksperci przy wycenie przedsiębiorstw? Wyniki badań	435
Łucja Tomaszewicz, Joanna Trębska: Mnożnik <i>input-output</i> jako makroekonomiczny miernik efektywności inwestycji finansowych sektora przedsiębiorstw	449
Grzegorz Urbanek: Wpływ marki na wyniki przedsiębiorstwa na przykładzie wybranych spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie	466
Mirosław Wypych: Struktura aktywów a złote reguły finansowania (na przykładzie spółek giełdowych)	478

Summaries

Agnieszka Bezat-Jarzębowska: A concept of technical efficiency measurement based on the integrated use of the SFA and DEA methods	24
Agnieszka Bieńkowska: Results and determinants of controlling efficiency in an enterprise	37
Marta Chudykowska: The organisation's performance measurement system – a subject and a tool for the efficiency improvement.....	48
Karolina Daszyńska-Żygadło, Jakub Marszałek: Analysis of sector determinants of debt capacity – empirical verification of LKL model.....	62
Magdalena Forfa: Individual farmers' opinions on the usefulness of cash flow statement	76
Józefa Monika Gryko, Marta Kluzek: Methodological problems of measuring the effectiveness of support instruments for companies	88
Jacek Jaworski: Nature and dynamics of changes of selected determinants of small enterprises condition under the economic crisis 2009–2010. Research results.....	102
Izabela Jonek-Kowalska: Costs rationalization as a method of efficiency improvement in an Enterprise of Coal Mines Restructuring	115
Adam Kagan: Increase of shareholder's value as a measure of the economic efficiency of agricultural enterprises.....	130
Tomasz Kijek: Measurement of enterprise's innovation capital efficiency using DEA method	140
Tomasz Kołakowski: Tourism management projects of cultural heritage objects in Lower Silesia Voivodeship – economic effects and their valuation methods.....	159
Marzena Krawczyk: Investment readiness as a determinant of enterprises innovativeness – trial of measurement	172
Iwa Kuchciak: Efficiency of investment in the form of deposits and alternative investments	189
Małgorzata Kwiedorowicz-Andrzejewska: Choice of form of taxation and financial benefits for enterprises from SME sector	201
Grzegorz Łukasiewicz: Critical analysis of effectiveness measurement models in human resource management	217
Edyta Marcinkiewicz: Influence of short sale on the transactional efficiency of capital market in terms of liquidity	230
Grzegorz Mikołajewicz: Value gap in the context of financial reporting.....	244
Anna Motylska-Kuźma: Market measures of creating value of selected companies listed on the Stock Exchange. Critical analysis.....	262
Dariusz Nowak: Evaluation and measurement of interorganizational cooperation relation	280

Jarosław Nowicki: Adjusted present value method in valuation of non-stock enterprises managed by owners.....	293
Mariusz Nyk: Efficiency of wages in the enterprise sector	306
Radosław Pastusiak: Effectiveness of transaction systems built on the technical analysis in the light of research in 1960-2004.....	320
Artur Paździor: Application of CAPM model in conditions of crisis.....	330
Joanna Pioch: The selected issues in the dividend policy decisions' matrix by A. Damodaran on the example of the WSE chemical companies' in 2010	342
Edward Radosiński: A study based on the IASB Taxonomy on structural relations between a balance sheet and a statement of financial position....	359
Józef Rudnicki: Wpływ podziału akcji na płynność obrotu – przykład Nowojorskiej Giełdy Papierów Wartościowych	370
Angelika Sabuhoro: Comparative analysis of logit models for predicting corporate financial threat	380
Rafał Siedlecki: Capital structure theories vs. the company life cycle.....	389
Wanda Skoczylas: Innovations in results reporting as a factor of decision making efficiency improvement.....	408
Michał Soliwoda: Ratios concerning assets and capital vs. profitability and financial liquidity of dairy cooperatives	423
Artur Stefański: The relationship between investment expenditures and operating cash flows.....	434
Piotr Szymański: What kind of problems do experts face in business valuation? Survey results	448
Łucja Tomaszewicz, Joanna Trębska: Input-output multiplier as a macroeconomic measure of the efficiency of enterprises sector financial investments	465
Grzegorz Urbanek: The effect of brand on company's performance on the example of selected companies listed on the Warsaw Stock Exchange	477
Mirosław Wypych: Structure of assets and the golden financing rules (on the example of the stock listed exchange companies).....	488

Wstęp

„Naród, który najekonomiczniej rozporządzi swymi bogactwami i siłami oraz zastosuje je z najlepszym współczynnikiem wydajności, podniesie swój dobrobyt i wyprzedzi znacznie inne narody”. Jakkolwiek słowa te zostały wypowiedziane przez F. Neuhausena w 1913 roku, to są one niezmiennie aktualne. Efektywność była, jest i będzie podstawowym warunkiem wzrostu dobrobytu. I nie zmienia tego fakt, że jest ona różnie rozumiana. Samo słowo efektywność pochodzi od łacińskiego słowa *effectus*, oznaczającego wykonanie, skutek. W dzisiejszych natomiast czasach wielu autorów przypisuje mu dualne znaczenie definiowane jako sprawność i skuteczność. Taki dualny sposób pojmowania efektywności zdefiniował już w 1913 roku Harrington Emerson, współtwórca naukowego zarządzania i autor słynnych dwunastu zasad wydajności. Pisał on, że „efektywność jest właściwą rzeczą robioną we właściwy sposób”¹. Pogląd ten podzielał również P.F. Drucker, który uważał, że jakkolwiek „sprawność”, czyli robienie rzeczy we właściwy sposób, jest ważnym kryterium oceny kierownika, to jednak najistotniejsza jest skuteczność, czyli robienie właściwych rzeczy. Nieodzownym warunkiem robienia właściwych rzeczy jest planowanie ukierunkowane na realizację społecznie użytecznych celów. Natomiast warunkiem sprawności w realizacji tych celów jest pomiar efektów, bez którego nie można śledzić stopnia realizacji celów, a tym samym i zarządzać organizacją. Jakkolwiek ogólnie efektywność mierzy się relacją efektów do nakładów, to już pomiar – zarówno efektów, jak i nakładów – jest niejednokrotnie sprawą skomplikowaną, niejednoznaczną, a przez to i dyskusyjną. Powszechnie stosowana miara efektów, jaką jest zysk księgowy, wzbudza coraz więcej kontrowersji – ze względu na jego memoriałowy charakter oraz zależność od szeregu konwencji i przyjętych standardów. Natomiast pomiar nakładów wykorzystujący standardy księgowe również w coraz większym stopniu ulega napierającej krytyce. Przede wszystkim w standardach księgowych w niewielkim stopniu wykazuje się te aktywa, które we współczesnym świecie coraz częściej stanowią determinujący czynnik sukcesu gospodarczego. Mowa tutaj o aktywach intelektualnych, które z jednej strony trudno jest kwantyfikować, a z drugiej – są bardzo kruche. Ma to oczywiście wpływ na ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej.

Te i inne problemy pomiaru efektywności były przedmiotem kolejnej, już piątej konferencji z cyklu „Efektywność źródłem bogactwa narodów”, która odbyła się w dniach 23-25 stycznia 2012 roku w Piechowicach. Konferencja została zorgani-

¹ J. Supernat, *Zarządzanie*, Wydawnictwo Kolonia, Wrocław 2005, s. 174.

wana jako wspólne przedsięwzięcie dwóch uczelni: Politechniki Wrocławskiej oraz Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Jej głównym wyróżnikiem było interdyscyplinarne spojrzenie na efektywność, jej istotę oraz zasady pomiaru, a niniejsza publikacja jest wynikiem prowadzonych dyskusji.

Tadeusz Dudycz, Grażyna Osbert-Pociecha, Bogumiła Brycz

Magdalena Forfa

Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży

OPINIE WŁAŚCICIELI GOSPODARSTW ROLNYCH DOTYCZĄCE PRZYDATNOŚCI SPRAWOZDANIA Z PRZEPIYWU PIENIĘDZY*

Streszczenie: W opracowaniu przedstawiono opinie rolników dotyczące przydatności sprawozdania z przepływu pieniędzy do zarządzania finansami gospodarstw rolnych. Obiektami badawczymi były indywidualne gospodarstwa z województwa podlaskiego uczestniczące w systemie FADN (46 podmiotów). Wyniki kwestionariusza wywiadu potwierdzają hipotezę, że rolnicy wykorzystują dane ze sprawozdania z przepływów pieniędzy do zarządzania finansami gospodarstw rolnych. Większość rolników stwierdziła, że sytuacja finansowa gospodarstwa się poprawiła dzięki sformułowanym przez nich wnioskom ze wstępnej analizy sprawozdania z przepływu pieniędzy. Ponad połowa respondentów odpowiedziała, że informacje ze sprawozdania z przepływu pieniędzy są wykorzystywane do podejmowania decyzji o nowych inwestycjach.

Słowa kluczowe: przepływy pieniężne, sprawozdanie z przepływu pieniędzy, indywidualne gospodarstwa rolne, FADN.

1. Wstęp

W czasie kryzysu finansowego zarządzający przedsiębiorstwami coraz większą wagę przywiązują do wyników finansowych. Gotówka i jej ekwiwalenty są szczególnie monitorowane przez zarządzających finansami, ponieważ coraz trudniej jest uzyskać kredyt. Śniezek [1997, s. 72] za Parteką podkreślała, że „firmy nie upadają z braku zysku. Upadają z powodu braku pieniędzy na regulowanie swoich bieżących zobowiązań, mimo istnienia w wielu wypadkach znacznej kwoty należności”. Zdaniem Maślanki [2008, s. 33] w celu rzetelnej oceny płynności finansowej należy wykorzystywać informacje nie tylko z tradycyjnych statycznych wskaźników płynności, ale również z rachunku przepływów pieniężnych¹. To sprawozdanie – jak podkreślała Dudek [2002, s. 54] – jest jednym z najlepszych narzędzi badania sytu-

* Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki (nr projektu N N113 367640).

¹ Jednostki, które muszą badać sprawozdania finansowe przez biegłego rewidenta, mają obowiązek sporządzania – oprócz bilansu, rachunku zysków i strat oraz informacji dodatkowych – również

acji finansowej i jej zmian w czasie w przedsiębiorstwie. Rachunek przepływów pieniężnych dostarcza informacji o źródłach i sposobach zagospodarowania gotówki w przedsiębiorstwie. Ponadto można oszacować wpływy i wydatki przedsiębiorstwa. Rachunek przepływów pieniężnych informuje o mechanizmach wpływających na sytuację finansową w kolejnych okresach sprawozdawczych [Finch 2008, s. 444–446].

Strumienie przepływów pieniężnych, obok zysku, dostarczają informacji o efektywności gospodarowania w przedsiębiorstwie [Dudycz 2001, s. 242]. Informacje o przepływach pieniężnych nie są w pełni wykorzystywane w analizie finansowej, ponieważ obowiązek sporządzania rachunku z przepływów pieniężnych nie ma długiej tradycji w Polsce [Wędzki 2010, s. 24]². Z rachunku przepływów pieniężnych można uzyskać wiele powiązanych ze sobą informacji, które trudno znaleźć w pozostałych elementach sprawozdania finansowego. Dane z tego sprawozdania są sporządzane zgodnie z zasadą kasową, a zatem informują o rzeczywistym przepływie środków pieniężnych i ich ekwiwalentów. W porównaniu z innymi elementami sprawozdania finansowego rachunek przepływów pieniężnych nie jest obciążony istotną wadą – zasadą memoriałową [Wędzki 2010, s. 24]. Zaletą rachunku przepływów pieniężnych jest możliwość porównania sprawozdań różnych podmiotów, dzięki dokonaniu harmonizacji księgowego ujęcia identycznych zdarzeń i transakcji.

Dla gospodarstw rolnych funkcjonujących w gospodarce rynkowej coraz większe znaczenie mają przepływy pieniężne, ponieważ dostarczają informacji o płynności finansowej. Ze względu na zasadę samofinansowania w gospodarce rynkowej płynność finansowa jest szczególnie ważna [Wasilewski 2006, s. 305]. Rolnicy, którzy wyrazili zgodę na uczestnictwo w Systemie Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (FADN³), mogą monitorować swoje przepływy pieniężne dzięki jednemu z elementów raportu indywidualnego⁴ – sprawozdaniu z przepływu pieniędzy. Ten element raportu indywidualnego jest odpowiednikiem rachunku przepływów pieniężnych sporządzanego metodą bezpośrednią w przedsiębiorstwach, ale dostosowanego do specyfiki branży rolniczej.

zestawienia zmian w kapitale własnym i rachunku przepływów pieniężnych (art. 45 ust. 3, art. 64 ust. 1 Ustawy o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (t.j. DzU z 2010, nr 47, poz. 278).

² W Polsce przedsiębiorstwa mają obowiązek sporządzania rachunku przepływów pieniężnych od 01.01.1995 r. zgodnie z wejściem w życie ustawy o rachunkowości z 1994 r. W związku z tym księgowi nie mają dużego doświadczenia w sporządzaniu tego sprawozdania. Ponadto księgowi nie doceniają informacji z rachunku przepływów pieniężnych, ponieważ ciągle uczą się prawidłowo sporządzać to sprawozdanie finansowe.

³ FADN (*Farm Accountancy Data Network*).

⁴ Raport indywidualny jest to roczne sprawozdanie sporządzane dla każdego rolnika uczestniczącego w PL FADN na podstawie danych rachunkowych. Składa się z 18 działów. Jednym z nich jest sprawozdanie z przepływu pieniędzy (dział 7). Na podstawie tego raportu można dokonać analizy danych dotyczących gospodarstwa rolnego, począwszy od posiadanych zasobów środków produkcji, poprzez poniesione nakłady w procesie produkcyjnym, aż do uzyskanych wyników [Goraj, Mańko 2009, s. 66–67].

Sprawozdanie z przepływu pieniędzy, podobnie jak rachunek z przepływów pieniężnych, składa się z trzech obszarów⁵, tj. działalności operacyjnej, inwestycyjnej i finansowej. Niektórzy autorzy [Goraj, Mańko 2009, s. 60; Bieniasz, Gołaś 2007, s. 45] wskazują na istotność działalności prywatnej⁶ dla strumieni środków pieniężnych w gospodarstwie rolnym. Wynika to ze specyfiki działalności prywatnej oraz trudności w obiektywnym oddzieleniu wpływów oraz wydatków środków pieniężnych związanych z równoczesnym prowadzeniem gospodarstwa rolnego i domowego. Działalność prywatna nie znajduje się w obszarze zainteresowań FADN [Goraj, Mańko 2009, s. 60].

2. Cel i metody badań

Celem badań było określenie opinii rolników, dotyczących przydatności sprawozdania z przepływu pieniędzy w zarządzaniu finansami gospodarstw rolnych. Zasadnicza uwaga została zwrócona na znajomość zasad sporządzania sprawozdania z przepływu pieniędzy. Zbadano czynniki wpływające na istotność sprawozdania z przepływu pieniędzy oraz elementy decydujące, że sprawozdanie to odzwierciedla sytuację finansową gospodarstwa. Określono, w których obszarach decyzyjnych wykorzystywano informacje ze sprawozdania z przepływu pieniędzy.

W celu określenia opinii rolników dotyczących użyteczności sprawozdania z przepływu pieniędzy przeprowadzono w 2011 r. wywiad kierowany z wykorzystaniem kwestionariusza. Obiektami badawczymi były indywidualne gospodarstwa rolne uczestniczące w systemie PL FADN 2009⁷ z województwa podlaskiego. Średnia reprezentatywność próby wynosiła 17,30⁸. Badane gospodarstwa prowadziły Książki Rachunkowości Rolnej nadzorowane przez Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Szepietowie. Wybrano województwo podlaskie, ponieważ gospodarstwa z tego obszaru w porównaniu z pozostałymi z regionu Mazowsza i Podlasia charakteryzowały się największą średnią powierzchnią UR. Gospodarstwa rolne do kwestionariusza wywiadu zostały wybrane za pomocą metody doboru kwotowego [Kaczmarczyk 1995, s. 61; Francus, Mackiewicz 2007, s. 91–92]. Badaną populację podzielono

⁵ Działalność operacyjna – czyli podstawowa działalność gospodarstwa rolnego związana z produkcją roślinną i zwierzęcą, świadczonymi usługami, które generują przychody i koszty. Działalność inwestycyjna obejmuje wpłaty i wypłaty związane z transakcjami dotyczącymi zakupu bądź sprzedaży ziemi, maszyn i urządzeń, budynków, środków transportu. Działalność finansowa jest związana z pozyskiwaniem kapitału, np. zaciąganie kredytów, spłata kredytów.

⁶ Działalność prywatna rodziny rolniczej obejmuje działalność, która nie ma bezpośredniego związku z gospodarstwem rolnym, wpłaty lub wypłaty związane są z pracą poza gospodarstwem, świadczeniami emerytalno-rentowymi, prowadzoną działalnością nierolniczą, utrzymywaniem rodziny, domu i innego majątku osobistego, lokat inwestycyjnych, darowizn.

⁷ W systemie PL FADN w 2009 r. było 909 gospodarstw rolnych, ale tylko 796 z nich nadal uczestniczyło w systemie PL FADN w 2011 r.

⁸ Stanowi to iloraz liczby gospodarstw w populacji w stosunku do liczby próby, czyli 796/46 [Opis... 2010, s. 8].

na grupy (warstwy) wyodrębnione według następujących kryteriów: typu rolniczego i wielkości ekonomicznej⁹. Podział populacji na warstwy gwarantuje, że skład próby będzie bardzo zbliżony do składu populacji [Francus, Mackiewicz 2007, s. 91–92]. Po wyborze warstw ustalono, że próba będzie zawierała 46 gospodarstw. Udział poszczególnych warstw w populacji wynosi około 5,8% (46/796).

Tabela 1. Struktura próby FADN do badań z wykorzystaniem kwestionariusza wywiadu

Typ rolniczy	Wiel. ekon. (ESU)					razem
	<=4	(4 – 8>	(8 – 16>	(16 – 40>	(40 – 100>	
Uprawy polowe	1		1	1		3
Krowy mleczne		1	4	3		8
Zwierz. żyw. w syst. wypas.	1	1	6	11	3	22
Zwierz. ziarnożerne			1	1	2	4
Mieszane	1	3	3	1	1	9
Razem	3	5	15	17	6	46

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi rolników na pytania z kwestionariusza wywiadu pogrupowano według rosnącej wartości następujących kryteriów:

- wartości salda przepływów z działalności operacyjnej (zł),
- wartości salda przepływów ogółem z gospodarstw rolnego (zł),
- poziomu stanu końcowego gotówki (zł).

Następnie opinie rolników podzielono z wykorzystaniem metody kwartyli. Pierwsza grupa (I) to gospodarstwa rolne o najniższej wartości wybranego kryterium (kwartył pierwszy – 25% badanych gospodarstw)¹⁰. Druga grupa (II) to podwojony kwartył obejmujący 50% gospodarstw o przeciętnym (średnim) poziomie danego kryterium (kwartył drugi). W skład trzeciej grupy (III) wchodziło 25% gospodarstw o najwyższej wartości wybranego kryterium (kwartył trzeci). Przy niektórych pytaniach rolnicy mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

⁹ Dokonano modyfikacji w podziale gospodarstw: połączono klasy A i B dla typów 1, 5, 6; wyłączono klasę A w typie 7; połączono klasy D i E dla typów 1, 5, 8; połączono klasy E i F dla typów 6, 7 (gdzie A to gosp. <4 ESU; AB =<8 ESU; B – (4 – 8> ESU; C – (8 – 16> ESU; D – (16 – 40>ESU); DE (16,100> ESU); EF > 40 ESU; 1 – uprawy polowe; 5 – krowy mleczne; 6 – zwierzęta żywione w systemie wypasowym; 7 – zwierzęta ziarnożerne; 8 – mieszane. Jednakże dokonana modyfikacja w podziale gospodarstw była nieistotna dla wielkości ekonomicznej.

¹⁰ Liczba gospodarstw w poszczególnych kwartyłach: kwartył pierwszy i trzeci – 12 gospodarstw, kwartył drugi – 22.

3. Wyniki badań

W tabeli 2 przedstawiono kształtowanie się odpowiedzi dotyczących znajomości zasad sporządzania sprawozdania z przepływu pieniędzy. Większość rolników (71,7%) stwierdziła, że zna zasady sporządzania sprawozdania z przepływu pieniędzy. Znaczna grupa tych rolników (50%) korzystała z pomocy doradcy. Średnio 19,6% rolników stwierdziło, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy sporządzał w ich imieniu doradca. Żaden badany rolnik nie korzystał z fachowej literatury dotyczącej sporządzania sprawozdania z przepływu pieniędzy. Ponad 50% badanych rolników z gospodarstw o średnich wartościach salda przepływów z działalności operacyjnej, salda ogółem z gospodarstw rolnego oraz stanu końcowego gotówki odpowiedziało, że zna zasady sporządzania sprawozdania, ale korzysta z pomocy doradcy (odpowiednio 59,1%, 63,6%, 54,6%). Odnotowano tendencję rosnącą wskazań rolników dotyczących tego, że znają zasady sporządzania sprawozdania z przepływu pieniędzy, wraz ze wzrostem poziomu stanu końcowego gotówki (grupa I – 16,6%, II – 22,7%; III – 25%). Natomiast w miarę wzrostu poziomu salda ogółem z gospodarstwa rolnego malała liczba rolników, którzy odpowiadali, że znają zasady sporządzania tego sprawozdania (grupa I – 33,3%, II – 18,2%, III – 16,7%).

Tabela 2. Znajomość zasad sporządzania sprawozdania z przepływu pieniędzy (%)

Wyszczególnienie	Kryteria grupowania według:									\bar{X}
	wartości salda przepływów z dział. operac. (zł)			wartości salda przepływów ogółem z gosp. roln. (zł)			poziomu stanu końcowego gotówki (zł)			
	I	II	III	I	II	III	I	II	III	
a) tak, znam zasady	25,0	18,2	25,0	33,3	18,2	16,7	16,6	22,7	25,0	21,7
b) tak, ale korzystam z pomocy doradcy w kwestiach szczegółowych przy sporządzaniu sprawozdania	41,7	59,1	41,7	33,3	63,6	41,7	41,7	54,6	50,0	50,0
c) tak, ale wspieram się fachową literaturą przy sporządzaniu sprawozdania	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
d) nie znam zasad	8,3	13,6	0,0	8,3	9,1	8,3	0,0	18,2	0,0	8,7
e) nie znam, dlatego korzystam z pomocy doradcy	25,0	9,1	33,3	25,0	9,1	33,3	41,7	4,5	25,0	19,6

Źródło: opracowanie własne.

Od 41,7 do 63,6% rolników w każdym kryterium i we wszystkich grupach odpowiedziało, że w przygotowaniu sprawozdania z przepływu pieniędzy pomaga im doradca, z wyjątkiem rolników z gospodarstw o najniższym poziomie wartości salda przepływów ogółem z gospodarstwa rolnego (33,3%). Najmniej rolników (od 4,5

do 9,1%) z gospodarstw o średnich wartościach salda przepływów z działalności operacyjnej (grupa II), salda przepływów ogółem z gospodarstwa rolnego (grupa II) oraz stanu końcowego gotówki (grupa II) odpowiedziało, że ich sprawozdanie z przepływu pieniędzy przygotowuje doradca.

W tabeli 3 zaprezentowano odpowiedzi rolników dotyczące najistotniejszego elementu raportu indywidualnego. Średnio 54,3% właścicieli stwierdziło, że rachunek wyników gospodarstwa rolnego to najważniejszy element raportu indywidualnego. Natomiast 43,5% rolników wskazało na sprawozdanie z przepływu pieniędzy jako istotny element raportu indywidualnego. Najmniej badanych rolników wskazało na bilans (13%).

Tabela 3. Opinie rolników dotyczące najistotniejszego elementu raportu indywidualnego (%)

Wyszczególnienie	Kryteria grupowania według:									\bar{X}
	wartości salda przepływów z dział. operac. (zł)			wartości salda przepływów ogółem z gosp. roln. (zł)			poziomu stanu końcowego gotówki (zł)			
	I	II	III	I	II	III	I	II	III	
a) sprawozdanie z przepływu pieniędzy (tabela VII raportu indywid. FADN)	83,3	36,4	16,7	75,0	40,9	16,7	91,7	31,8	16,7	43,5
b) rachunek wyników gospodarstwa rolnego (tabela IX raportu indywid. FADN)	16,7	63,6	75,0	33,3	50,0	83,3	25,0	59,1	75,0	54,3
c) bilans (tabela XIV raportu indywid. FADN)	8,3	18,2	8,3	8,3	18,2	8,3	0,0	27,3	0,0	13,0
d) inne, jakie?	0,0	0,0	8,3	0,0	0,0	8,3	0,0	0,0	8,3	2,2

Źródło: opracowanie własne.

W miarę wzrostu wartości salda przepływów z działalności operacyjnej, wartości salda przepływów ogółem z gospodarstwa rolnego oraz poziomu stanu końcowego gotówki malała liczba zwolenników tego, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy jest najważniejszym elementem raportu indywidualnego. Jednak należałoby podkreślić, że znaczna liczba właścicieli (przy kryterium wartości salda przepływów z działalności operacyjnej – 83,3% ankietowanych; wartości salda przepływów ogółem z gospodarstwa rolnego – 75,0%; poziomie stanu końcowego gotówki – 91,7%) z gospodarstw o najniższym poziomie wartości kryteriów podziału stwierdziła, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy jest najistotniejsze. Natomiast odwrotna tendencja wystąpiła przy stwierdzeniu rolników, że rachunek wyników gospodarstwa rolnego jest najważniejszym sprawozdaniem. Wraz ze wzrostem wartości salda przepływów z działalności operacyjnej, wartości salda przepływów ogółem z gospodarstwa rolnego oraz poziomu stanu końcowego gotówki rósł udział stwierdzeń

rolników, że rachunek wyników gospodarstwa to najważniejszy element raportu indywidualnego.

Najwięcej rolników z gospodarstw o średnich wartościach salda przepływów z działalności operacyjnej, salda przepływów ogółem z gospodarstwa rolnego oraz stanu końcowego gotówki wskazywało na bilans jako ważny element raportu (w pierwszym i drugim kryterium – 18,2% badanych rolników, a w trzecim – 27,3%). Należy podkreślić jednak, że średnio tylko 13% badanych rolników wskazywało na bilans jako najistotniejszy element raportu indywidualnego.

Tabela 4 przedstawia opinie rolników dotyczące elementów decydujących o odzwierciedleniu przez sprawozdanie z przepływu pieniędzy sytuacji finansowej gospodarstw oraz o czynnikach wpływających na jego istotność. Średnio 58,7% właścicieli gospodarstw rolnych stwierdziło, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy w pełni odzwierciedla sytuację finansową gospodarstwa rolnego. Najwięcej rolników argumentowało to tym, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy przedstawia faktyczny stan gotówki (37%). Istotne dla tych rolników było również to, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy informuje o źródłach pochodzenia środków pieniężnych w gospodarstwie rolnym (17,4%). Najmniej rolników stwierdziło, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy odzwierciedla sytuację finansową, ponieważ informuje o możliwości spłaty zobowiązań przez gospodarstwa rolne (2,2%) oraz dostarcza informacji o zdolności kredytowej gospodarstwa (4,3%). Natomiast 41,3% rolników było przeciwnikami stwierdzenia, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy odzwierciedla sytuację finansową gospodarstwa. Znaczna liczba rolników (19,6%) uważała, że należy dodatkowo sporządzić inne sprawozdania, tj. bilans, rachunek wyników gospodarstwa rolnego. Dzięki tym sprawozdaniom zostanie całościowo przedstawiona sytuacja finansowa. Średnio 13% badanych rolników uznało, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy nie obejmuje wszystkich obszarów działalności gospodarstwa rolnego (np. działalności prywatnej), jak również niektóre działalności trudno jest wycenić (np. zużycie wewnętrzne).

W miarę wzrostu stanu końcowego gotówki zwiększała się liczba rolników, którzy stwierdzili, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy odzwierciedla w pełni sytuację finansową gospodarstwa (grupa I – 50%; II – 59,1%; III – 66,7%). Natomiast najwięcej rolników z gospodarstw charakteryzujących się najniższym poziomem wartości salda przepływów z działalności operacyjnej oraz wartości salda przepływów ogółem z gospodarstwa rolnego odpowiedziało, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy w pełni odzwierciedla sytuację finansową (odpowiednio 66,7 i 75,0%). Tylko 8,3% rolników z gospodarstw o najniższym poziomie wartości salda przepływów z działalności operacyjnej i wartości salda przepływów ogółem z gospodarstwa rolnego stwierdziło, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy w pełni odzwierciedla sytuację finansową, ponieważ informuje o możliwości spłaty zobowiązań długoterminowych i krótkoterminowych przez gospodarstwo rolne. Podobnie odpowiedziało również 4,5% rolników z gospodarstw o średnim poziomie stanu końcowego gotówki.

Tabela 4. Elementy decydujące o odzwierciedleniu przez sprawozdanie z przepływu pieniędzy sytuacji finansowej gospodarstw oraz o czynnikach wpływających na jego istotność (%)

Czynnik decydujący, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy odzwierciedla/nie odzwierciedla sytuacji finansowej gospodarstwa	Wyszczególnienie												\bar{X}
	Kryteria grupowania według:												
	wartości salda przepływów z dział. operac. (zł)			wartości salda przepływów ogółem z gosp. roln. (zł)			poziomu stanu końcowego gotówki (zł)						
	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	
1. TAK. Sprawozdanie z przepływu pieniędzy odzwierciedla sytuację finansową, ponieważ:	66,7	54,5	58,3	75,0	50,0	58,3	50,0	59,1	66,7	58,7			
a) przedstawia faktyczny stan gotówki gospodarstwa rolnego	41,7	27,3	50,0	33,3	36,4	41,7	33,3	31,8	50,0	37,0			
b) informuje o źródłach środków pieniężnych w gospodarstwie rolnym	16,7	22,7	8,3	33,3	9,1	16,7	16,7	18,2	16,7	17,4			
c) informuje o możliwości spłaty zobowiązań przez gospodarstwo rolne	8,3	0,0	0,0	8,3	0,0	0,0	0,0	4,5	0,0	2,2			
d) informuje o zdolności kredytowej gospodarstwa rolnego	0,0	9,1	0,0	0,0	4,5	8,3	0,0	9,1	0,0	4,3			
e) inne, jakie?	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0			
2. NIE. Sprawozdanie z przepływu pieniędzy nie odzwierciedla sytuacji finansowej, ponieważ:	33,3	45,5	41,7	25,0	50,0	41,7	50,0	40,9	33,3	41,3			
a) nie dostarcza informacji o sytuacji finansowej gospodarstwa rolnego	8,3	4,5	0,0	0,0	9,1	0,0	8,3	4,5	0,0	4,3			
b) jest sporządzane tylko do celów sprawozdawczych do raportu indywidualnego, wymaganych przez sieć FADN	0,0	18,2	0,0	0,0	9,1	16,7	0,0	13,6	8,3	8,7			
c) nie obejmuje swym zakresem wszystkich obszarów działalności gospodarstwa rolnego (np. działalności prywatnej), niektóre działalności nie są możliwe do wyrażenia w pieniądzu, tj. zużycie wewnętrzne	16,7	9,1	16,7	8,3	13,6	16,7	33,3	4,5	8,3	13,0			
d) należy dodatkowo sporządzić inne zestawienia, tj. bilans, rachunek wyników gospodarstwa rolnego w celu uzupełnienia i całościowego przedstawienia sytuacji finansowej gospodarstwa rolnego	16,7	18,2	25,0	16,7	27,3	8,3	16,7	18,2	25,0	19,6			
e) inne, jakie?	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0			
Sprawozdanie z przepływu pieniędzy	41,7	54,5	58,3	50,0	63,6	33,3	33,3	54,5	66,7	52,2			
a) umożliwia planowanie finansowe w gospodarstwie rolnym	50,0	18,2	8,3	33,3	22,7	16,7	33,3	13,6	33,3	23,9			
b) informuje o źródłach pochodzenia środków pieniężnych w gospodarstwie rolnym	66,7	50,0	16,7	41,7	50,0	41,7	66,7	40,9	33,3	45,7			
c) informuje o kierunkach wydatkowania środków pieniężnych w gospodarstwie rolnym	16,7	9,1	41,7	8,3	22,7	25,0	16,7	18,2	25,0	19,6			
d) informuje o zdolności gospodarstwa rolnego do pokrywania zobowiązań	8,3	0,0	16,7	0,0	4,5	16,7	16,7	0,0	8,3	6,5			
e) informuje o wypłacalności pieniężnej gospodarstwa rolnego	8,3	18,2	0,0	8,3	18,2	0,0	8,3	13,6	8,3	10,9			
f) informuje o zdolności gospodarstwa rolnego do generowania gotówki	8,3	13,6	0,0	8,3	9,1	8,3	0,0	18,2	0,0	8,7			
g) informuje o zdolności kredytowej gospodarstwa rolnego													

Źródło: opracowanie własne.

Rolnicy najczęściej stwierdzali, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy jest istotne, ponieważ umożliwia planowanie finansowe w gospodarstwie rolnym (52,2% badanych) oraz informuje o kierunkach wydatkowania środków pieniężnych (45,7%). Najmniej rolników uważało, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy informuje o wypłacalności pieniężnej gospodarstwa (6,5%) oraz zdolności kredytowej (8,7%).

W miarę wzrostu salda przepływów z działalności operacyjnej i stanu końcowego gotówki zwiększała się liczba rolników, którzy stwierdzili, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy jest istotne, ponieważ umożliwia planowanie finansowe w gospodarstwie rolnym. Podobnie odpowiadali rolnicy z gospodarstw o średnim poziomie salda przepływów ogółem z gospodarstwa rolnego (63,6%). Natomiast wraz ze wzrostem salda przepływów z działalności operacyjnej i stanu końcowego gotówki malała liczba rolników, którzy uważali, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy jest ważne, ponieważ informuje o kierunkach wydatkowania środków pieniężnych w gospodarstwie rolnym. Chociaż rolnicy z gospodarstw o najniższej wartości salda przepływów z działalności operacyjnej i stanu końcowego gotówki najczęściej wskazywali na istotność sprawozdania z przepływu pieniędzy ze względu na to, że informuje o kierunkach wydatkowania środków pieniężnych w gospodarstwie rolnym (66,7%). Odnotowano tendencję malejącą odpowiedzi rolników dotyczących istotności sprawozdania z przepływu pieniędzy, ponieważ informuje o źródłach pochodzenia środków pieniężnych w gospodarstwie rolnym, wraz ze wzrostem wartości salda przepływów z działalności operacyjnej oraz wartości salda przepływów ogółem z gospodarstwa rolnego.

W tabeli 5 przedstawiono opinie rolników dotyczące znaczenia poszczególnych rodzajów działalności (operacyjnej, inwestycyjnej, finansowej, prywatnej) dla oceny sytuacji finansowej gospodarstwa rolnego. Zaprezentowane zostały również opinie dotyczące wniosków ze wstępnej analizy sprawozdania z przepływu pieniędzy wpływających na poprawę sytuacji finansowej gospodarstwa rolnego. Średnio 87% rolników stwierdziło, że informacje o przepływach pieniężnych z działalności operacyjnej są najistotniejsze przy ocenie sytuacji finansowej gospodarstwa. Większość z nich stwierdziła, że wynika to z faktu, iż działalność operacyjna to obszar obejmujący wpłaty i wypłaty związane z podstawą działalnością gospodarstwa (60,9%). Znaczna grupa tych rolników również wybrała działalność operacyjną, ponieważ jest to główne źródło dochodów gospodarstwa (26,1%). Najmniej istotne informacje wykorzystywane przy ocenie sytuacji finansowej dla rolników pochodziły z działalności prywatnej (10,8%). Natomiast spośród trzech podstawowych rodzajów przepływów przy ocenie sytuacji finansowej mało ważne były informacje o przepływach pieniężnych z działalności finansowej (21,7% rolników).

W miarę wzrostu wartości salda przepływów ogółem oraz stanu końcowego gotówki malała liczba rolników, którzy odpowiadali, że informacje o przepływach pieniężnych z działalności operacyjnej są najistotniejsze przy ocenie sytuacji finansowej (od 83,3 do 50%). Znaczna liczba właścicieli gospodarstw o średnich war-

Tabela 5. Rodzaje działalności, które są istotne przy ocenie sytuacji finansowej gospodarstwa, oraz opinie dotyczące wniosków ze wstępnej analizy sprawozdania z przepływu pieniędzy (%)

Czy poprawia się sytuacja finansowa dzięki wnioskom sformułowanym na podstawie wstępnej analizy sprawozdania z przepływu pieniędzy:	Istotne są informacje o saldach przepływów pieniężnych z:	Wyszczególnienie	Kryteria grupowania według:										\bar{X}
			wartości salda przepływów z dział. operac. (zł)			wartości salda pływów ogółem z gosp. roln. (zł)			poziomu stanu końcowego gotówki (zł)				
			I	II	III	I	II	III	I	II	III		
Istotne są informacje o saldach przepływów pieniężnych z:	a) działalności operacyjnej, ponieważ obszar ten obejmuje wypłaty związane z podstawą działalnością gospodarstwa (czyli z produkcją roślinną, zwierzęcą, świadczonymi usługami dla innych gospodarstw rolnych) b) działalności operacyjnej, ponieważ ta działalność powinna być głównym źródłem dochodów gospodarstwa c) działalności inwestycyjnej, ponieważ decyduje o rozwoju gospodarstwa, trafne inwestycje pomnażają zyski w przyszłości d) działalności inwestycyjnej, ponieważ może być źródłem gotówki osiągniętej przy udziale niskich nakładów e) działalności finansowej, ponieważ zaciągnięcie kredytu na nieprzemyslaną inwestycję może doprowadzić do bankructwa gospodarstwa rolnego f) działalności finansowej, ponieważ ta działalność może być także źródłem gotówki na inwestycje g) działalności prywatnej, ponieważ ta działalność stanowi źródło dodatkowych dochodów, bez których trudno byłoby regulować zobowiązania gospodarstwa rolnego h) działalności prywatnej, ponieważ ta działalność absorbuje większość dochodów gospodarstwa rolnego I. Tak, ponieważ:	a) działalność operacyjnej, ponieważ obszar ten obejmuje wypłaty związane z podstawą działalnością gospodarstwa (czyli z produkcją roślinną, zwierzęcą, świadczonymi usługami dla innych gospodarstw rolnych) b) działalność operacyjnej, ponieważ ta działalność powinna być głównym źródłem dochodów gospodarstwa c) działalność inwestycyjnej, ponieważ decyduje o rozwoju gospodarstwa, trafne inwestycje pomnażają zyski w przyszłości d) działalność inwestycyjnej, ponieważ może być źródłem gotówki osiągniętej przy udziale niskich nakładów e) działalność finansowej, ponieważ zaciągnięcie kredytu na nieprzemyslaną inwestycję może doprowadzić do bankructwa gospodarstwa rolnego f) działalność finansowej, ponieważ ta działalność może być także źródłem gotówki na inwestycje g) działalność prywatnej, ponieważ ta działalność stanowi źródło dodatkowych dochodów, bez których trudno byłoby regulować zobowiązania gospodarstwa rolnego h) działalność prywatnej, ponieważ ta działalność absorbuje większość dochodów gospodarstwa rolnego I. Tak, ponieważ:	66,7	68,2	41,7	75,0	59,1	50,0	83,3	54,5	50,0	60,9	
			41,7	22,7	16,7	16,7	31,8	25,0	25,0	36,4	8,3	26,1	
			16,7	4,5	33,3	25,0	9,1	16,7	8,3	9,1	33,3	15,2	
			0,0	22,7	8,3	8,3	18,2	8,3	8,3	18,2	8,3	13,0	
			8,3	4,5	8,3	8,3	9,1	0,0	0,0	9,1	8,3	6,5	
			8,3	13,6	25,0	8,3	18,2	16,7	0,0	4,5	50,0	15,2	
			0,0	13,6	0,0	16,7	4,5	0,0	16,7	4,5	0,0	6,5	
			16,7	0,0	0,0	8,3	4,5	0,0	8,3	4,5	0,0	4,3	
Czy poprawia się sytuacja finansowa dzięki wnioskom sformułowanym na podstawie wstępnej analizy sprawozdania z przepływu pieniędzy:	a) można szybko zareagować na problemy (np. dotyczące zdolności regulowania zobowiązań w terminie) pojawiające się w gospodarstwie b) można zauważyć, które obszary działalności warto rozwijać 2. Nie, ponieważ: a) na podstawie tych informacji nie potrafiłem/am wyciągnąć wniosków b) gdyż ta analiza jest trudna i pracochłonna	a) można szybko zareagować na problemy (np. dotyczące zdolności regulowania zobowiązań w terminie) pojawiające się w gospodarstwie b) można zauważyć, które obszary działalności warto rozwijać 2. Nie, ponieważ: a) na podstawie tych informacji nie potrafiłem/am wyciągnąć wniosków b) gdyż ta analiza jest trudna i pracochłonna	50,0	72,7	58,3	75,0	54,5	66,7	50,0	72,7	58,3	63,0	
			25,0	27,3	25,0	50,0	18,2	16,7	8,3	40,9	16,7	26,1	
Czy poprawia się sytuacja finansowa dzięki wnioskom sformułowanym na podstawie wstępnej analizy sprawozdania z przepływu pieniędzy:	a) można zauważyć, które obszary działalności warto rozwijać 2. Nie, ponieważ: a) na podstawie tych informacji nie potrafiłem/am wyciągnąć wniosków b) gdyż ta analiza jest trudna i pracochłonna	a) można zauważyć, które obszary działalności warto rozwijać 2. Nie, ponieważ: a) na podstawie tych informacji nie potrafiłem/am wyciągnąć wniosków b) gdyż ta analiza jest trudna i pracochłonna	25,0	45,5	33,3	25,0	36,4	50,0	41,7	31,8	41,7	37,0	
			50,0	27,3	41,7	25,0	45,5	33,3	50,0	27,3	41,7	37,0	
Czy poprawia się sytuacja finansowa dzięki wnioskom sformułowanym na podstawie wstępnej analizy sprawozdania z przepływu pieniędzy:	a) można zauważyć, które obszary działalności warto rozwijać 2. Nie, ponieważ: a) na podstawie tych informacji nie potrafiłem/am wyciągnąć wniosków b) gdyż ta analiza jest trudna i pracochłonna	a) można zauważyć, które obszary działalności warto rozwijać 2. Nie, ponieważ: a) na podstawie tych informacji nie potrafiłem/am wyciągnąć wniosków b) gdyż ta analiza jest trudna i pracochłonna	33,3	9,1	33,3	8,3	31,8	16,7	33,3	13,6	25,0	21,7	
			16,7	18,2	8,3	16,7	13,6	16,7	16,7	13,6	16,7	15,2	

Źródło: opracowanie własne.

tościach salda przepływów ogółem oraz stanu końcowego gotówki wybierała również działalność operacyjną, ponieważ jest głównym źródłem dochodów (odpowiednio 31,8%, 36,4%). Natomiast 50% rolników z gospodarstw o najwyższym poziomie stanu końcowego gotówki wskazywało też na informacje o przepływach z działalności finansowej, która może być także źródłem gotówki na inwestycje.

Większość rolników (63%) stwierdziła, że dzięki formułowanym przez nich wnioskom na podstawie wstępnej analizy sprawozdania z przepływu pieniędzy poprawiła się sytuacja finansowa gospodarstwa. Najczęściej rolnicy z tej grupy odpowiadali, że dzięki tej analizie można stwierdzić, które obszary działalności gospodarstwa rolnego warto rozwijać. Natomiast około 37% rolników odpowiedziało, że wstępna analiza sprawozdania z przepływu pieniędzy nie przyniosła korzyści dla gospodarstwa. Wynika to z faktu, że rolnicy z tej grupy nie potrafili zinterpretować informacji z tego sprawozdania i sformułować wniosków. Ponadto przyznawali, że analiza sprawozdania z przepływu pieniędzy jest trudna i pracochłonna (tab. 5).

W tabeli 6 przedstawiono obszary decyzyjne, w których informacje ze sprawozdania z przepływu pieniędzy są wykorzystywane przez rolników. Średnio 52,2% rolników odpowiedziało, że informacje ze sprawozdania z przepływu pieniędzy są wykorzystywane do podejmowania decyzji o nowych inwestycjach. Znaczna grupa respondentów (26,1%) stwierdziła, że podejmując decyzję o zaciągnięciu kredytu czy też pożyczki, analizuje dane ze sprawozdania z przepływu pieniędzy. Najmniej rolników – tylko 2,2% – korzystało z informacji ze sprawozdania z przepływu pieniędzy przy podejmowaniu decyzji o udzieleniu odbiorcom kredytu kupieckiego.

W poszczególnych kryteriach grupowania gospodarstw ponad połowa badanych rolników wykorzystywała informacje ze sprawozdania z przepływu pieniędzy do podejmowania decyzji o nowych inwestycjach (od 50 do 66,7%). Wyjątkiem były gospodarstwa rolne o najniższym poziomie wartości salda przepływów z działalności operacyjnej. Rolnicy z tej grupy gospodarstw stwierdzili, że informacje ze sprawozdania z przepływu pieniędzy wykorzystują przy podejmowaniu decyzji o zarządzaniu zapasami oraz o nowych inwestycjach (odpowiednio po 25%). Rolnicy w poszczególnych grupach najrzadziej albo wcale nie korzystali z danych ze sprawozdania z przepływów pieniędzy przy podejmowaniu decyzji o udzieleniu kredytu kupieckiego odbiorcom (2,2%) oraz o terminach regulowania zobowiązań (4,3%).

W miarę wzrostu wartości salda przepływów ogółem malała liczba rolników, którzy podejmowali decyzję o zaciągnięciu kredytu lub pożyczki po wstępnej analizie sprawozdania z przepływu pieniędzy (z 33,3 do 16,7%). Natomiast wraz ze wzrostem poziomu stanu końcowego gotówki rosła liczba właścicieli gospodarstw, którzy korzystali z informacji ze sprawozdania z przepływu pieniędzy przy podejmowaniu decyzji o kredycie (z 16,7 do 41,7%). Najwięcej właścicieli z gospodarstw o średnich wartościach salda przepływów z działalności operacyjnej, salda przepływów ogółem oraz stanu końcowego gotówki odpowiedziało, że analiza sprawozdania z przepływu pieniędzy wykorzystywana jest przy podejmowaniu decyzji o sposobie przeznaczania wygosparowanych środków pieniężnych, dzięki amortyzacji (od 9,1 do 13,6%).

Tabela 6. Obszary decyzyjne, w których informacje ze sprawozdania z przepływu są wykorzystywane przez rolników (%)

Wyszczególnienie	Kryteria grupowania według:									\bar{X}
	wartości salda przepływów z dział. operac. (zł)			wartości salda przepływów ogółem z gosp. roln. (zł)			poziomu stanu końcowego gotówki (zł)			
	I	II	III	I	II	III	I	II	III	
a) przy podejmowaniu decyzji o nowych inwestycjach	25,0	59,1	66,7	50,0	50,0	58,3	50,0	54,5	50,0	52,2
b) przy podejmowaniu decyzji o zaciągnięciu kredytu, pożyczki	16,7	31,8	25,0	33,3	27,3	16,7	16,7	22,7	41,7	26,1
c) przy podejmowaniu decyzji o udzielaniu możliwości odbiorcom regulowania należności z odroczonym terminem płatności	0,0	4,5	0,0	0,0	0,0	8,3	0,0	4,5	0,0	2,2
d) przy podejmowaniu decyzji o terminach regulowania zobowiązań	8,3	0,0	8,3	0,0	4,5	8,3	8,3	0,0	8,3	4,3
e) przy podejmowaniu decyzji o zarządzaniu zapasami	25,0	9,1	0,0	8,3	13,6	8,3	16,7	13,6	0,0	10,9
f) przy podejmowaniu decyzji o sposobie przeznaczenia amortyzacji (czy na dalsze inwestycje, czy też na bieżącą działalność gospodarstwa)	0,0	9,1	8,3	0,0	13,6	0,0	0,0	13,6	0,0	6,5
g) przy podejmowaniu decyzji o źródłach finansowania działalności gospodarstwa rolnego i nowych inwestycji	16,7	13,6	0,0	25,0	9,1	0,0	16,7	13,6	0,0	10,9
h) przy podejmowaniu decyzji o rozszerzeniu lub zmianie profilu działalności gospodarstwa rolnego	16,7	9,1	0,0	8,3	13,6	0,0	8,3	13,6	0,0	8,7

Źródło: opracowanie własne.

4. Wnioski

W opracowaniu przedstawiono opinie rolników dotyczące przydatności sprawozdania z przepływu pieniędzy do zarządzania finansami gospodarstw rolnych. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

Większość rolników sporządzała sprawozdanie z przepływów pieniędzy samodzielnie lub przy pomocy doradcy. Rolnicy z gospodarstw o średnich wartościach salda przepływów z działalności operacyjnej, salda przepływów ogółem z gospodarstwa rolnego oraz stanu końcowego gotówki znali najlepiej zasady sporządzania sprawozdania z przepływów pieniędzy.

9. Średnio 50% rolników uznało rachunek wyników gospodarstwa rolnego za najważniejszy element raportu indywidualnego. Właściciele z gospodarstw o najniższej wartości salda przepływów z działalności operacyjnej, salda przepływów ogółem z gospodarstwa rolnego oraz poziomie stanu końcowego gotówki stwierdzali, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy jest najistotniejsze.

10. Najwięcej rolników odpowiedziało, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy w pełni odzwierciedla sytuację finansową gospodarstwa rolnego (58,7%). Wraz ze wzrostem stanu końcowego gotówki odnotowano tendencję rosnącą liczby rolników, którzy stwierdzili, że sprawozdanie z przepływu pieniędzy jest istotne przy ocenie sytuacji finansowej gospodarstwa. Większość rolników stwierdziła, że dane o przepływach pieniężnych umożliwiają planowanie finansowe w gospodarstwie oraz informują o kierunkach wydatkowania środków pieniężnych. Wraz ze wzrostem salda przepływów pieniężnych z działalności operacyjnej oraz stanu końcowego gotówki rosła liczba rolników, którzy uważali, że sprawozdanie z przepływów pieniędzy jest ważne, ponieważ umożliwia planowanie finansowe w gospodarstwie rolnym.

11. Średnio 87% rolników stwierdziło, że informacje o przepływach pieniężnych z działalności operacyjnej są najważniejsze przy ocenie sytuacji finansowej gospodarstwa. Wynika to z faktu, że działalność operacyjna obejmuje wpłaty i wypłaty związane z podstawą działalnością gospodarstwa. Ponadto znaczna grupa rolników (63%) uważała, że sytuacja finansowa gospodarstwa poprawiła się dzięki sformułowanim przez nich wnioskom ze wstępnej analizy sprawozdania z przepływów pieniędzy.

12. Średnio 52,2% badanych rolników odpowiedziało, że informacje o przepływach pieniężnych są wykorzystywane do podejmowania decyzji o nowych inwestycjach. Również znaczna grupa respondentów odpowiedziało, że analizowała dane ze sprawozdania przepływów pieniędzy, gdy podejmowała decyzje o zaciągnięciu kredytu czy też pożyczki (26,1%).

Literatura

- Bieniasz A., Gołaś Z., *Płynność finansowa gospodarstw rolnych w aspekcie przepływów pieniężnych i strategii zarządzania kapitałem obrotowym*, Wyd. Akademii Rolniczej w Poznaniu, Poznań 2007.
- Dudek E., *Ogólna analiza sytuacji finansowej przedsiębiorstwa na podstawie cash flow*, „Monitor Rachunkowości i Finansów” 2002, nr 1 (45).
- Dudycz T., *Pomiar efektywności przedsiębiorstwa w stosunku do zainwestowanego kapitału*, „Rachunkowość” 2001, nr 4.
- Finch C., *A Student's Guide to International Financial Reporting Standards*, wyd. II, Kaplan, 2008.
- Francus P., Mackiewicz R., *Liczyby nie wiedzą, skąd pochodzą. Przewodnik po metodologii i statystyce nie tylko dla psychologów*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007.
- Goraj L., Mańko S., *Rachunkowość i analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym*, Difin, Warszawa 2009.
- Kaczmarczyk S., *Badania marketingowe. Metody i techniki*, PWE, Warszawa 1995.
- Maślanka T., *Przepływy pieniężne w zarządzaniu finansami przedsiębiorstw*, C.H. Beck, Warszawa 2008.
- Opis realizacji planu wyboru próby gospodarstw rolnych dla Polskiego FADN w 2009 roku*, 2010.
- Śnieżek E., *Jak czytać cash flow*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości, Warszawa 1997.
- Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r.*, t.j. DzU z 2010, nr 47, poz. 278.
- Wasilewski M., *Uwarunkowania budżetowania przepływów pieniężnych w gospodarstwach indywidualnych o różnych typach rolniczych*, [w:] *Budżetowanie działalności jednostek gospodarczych, teoria i praktyka*, PTE, Kraków 2006.
- Wędzki D., *Wykorzystanie rachunku przepływów pieniężnych do analizy finansowej*, „Rachunkowość” 2010, nr 1.

INDIVIDUAL FARMERS' OPINIONS ON THE USEFULNESS OF CASH FLOW STATEMENT

Summary: The paper presents individual farmers' opinions concerning usefulness of cash flow statement in the financial management of farms. Research objectives were individual farms from Podlaskie Voivodeship participating in the FADN (46 farmers). The results of the interview questionnaire indicate that farmers use data from the cash flow statement for the financial management of farms. Most of the farmers said that the farm's financial situation had improved thanks to their proposals formulated by the preliminary analysis of cash flow statement. Over half of farmers said that information from the statement of cash flow had been used to make decisions about the new investments.

Keywords: cash flow, cash flow statement, individual farms, FADN.